

Návykové látky v kontextu speciální pedagogiky

Karel Pančocha
Dennis Moore

Současný stav

- Výzkumy týkající se zneužívání návykových látek v různých populacích postižených nejsou v ČR prováděny.
- Výjimku tvoří jedinci s poruchami chování a emocí. Objevují se i první studie u tzv. rizikových skupin (tj. Romů, sociálně znevýhodněných a osob z tzv. alkoholických rodin).
- Zahraniční studie popisují stav u jednotlivých skupin postižených od 80. let 20. století. Od 80. let vznikají i specializované preventivní a terapeutické programy zaměřené na osoby s postižením.

Problematika jednotlivých skupin s postižením

Jedinci s poruchami chování a emocí

- jasně prokázaná souvislost mezi poruchami chování a emocí a zneužíváním návykových látek
- problematičnost u jedinců s ADHD
- tabák jako sebemedikace u jedinců s ADHD

Jedinci s tělesným postižením

- zvýšené riziko zneužívání návykových látek zejména u jedinců se získaným postižením

Typologie:

- Typ A – problémy s alkoholem a drogami již před počátkem postižení (např. před úrazem či onemocněním)
- Typ B – jedinci s vrozenými vadami

Jedinci s mentální postižením

- pozdější první zkušenost (cca. o 1,5 roku)
- nižší celoživotní prevalence
- v případě zneužívání však rychlejší návyk a vznik problematičtější situace
- specifická situace na základních školách praktických

Jedinci se sluchovým postižením

- zřetelně riziková skupina (izolace, nezaměstnanost, problémy v komunikaci)
- skrytý problém, strach z prozrazení
- komunikační bariéry mezi terapeuty a klienty
- v USA zaveden Minnesotský model terapie

Jedinci se zrakovým postižením

- neexistence výzkumných šetření v této populaci (první diplomová práce s názvem: *Poruchy chování u jedinců se smyslovým postižením*, 2008)
- závislostní chování jako následek nepřijetí vlastního postižení (zejména získaného)
- „umožňování,“ tolerance či podpora závislostního chování přáteli a rodinou

- **Posílení sociálního statusu odsouzených v rámci speciálně andragogické intervence**

Prvky sociálního statusu:

- ***objektivní charakteristika profese (práce manuální, intelektuální, atd.)***
- ***prestíž dané profese***
- ***vzdělání, kvalifikace***
- ***vliv, kterým jedinec ve společnosti disponuje***
- ***příjem, kterého dosahuje***
- ***životní způsob (životní styl, prostředí bydlení, trávení volného času, atd.)***

- **Harm reduction – snižování rizik**

Adaptace preventivního programu pro jedince s postižením

Množství informací - Snížení množství nebo modifikace informací, se kterými se má student seznámit	Čas - Prodloužení času a rozdělení aktivit na více částí	Podpora - Asistence při aktivitách. Asistent, spolužák, dobrovolník
Příjem informací - Adaptace způsobu příjmu informací např. pomocí rozčlenění na jednotlivé operace nebo vizualizace	Obtížnost - Modifikace obtížnosti aktivit na základě zvládnutých znalostí a dovedností	Způsob komunikace - Adaptace způsobu, jakým může student při aktivitách reagovat. Např. verbálně, písemně, kresbou, atp.
Účast na aktivitách - Adaptace rozsahu a způsobu aktivní účasti ve skupině	Alternativní cíle - Určení realistických očekávání dle individuálních možností studenta	Náhradní kurikulum - Použití jiných učebních materiálů, metod a prostředí k dosažení individuálních vzdělávacích potřeb